

MAMLAKAT EKSPORT SALOHIYATINI MOLIYAVIY MEXANIZMLAR ORQALI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

JASURBEK SUYAROV

MSD (MERCK SHARP AND DOHME)

global farmasevtika kompaniyasi.

Bosh Moliyaviy tahlilchi.

Chexiya Respublikasi (Praga shahri).

Annotatsiya: Ushbu tezisda mamlakatning eksport salohiyatini moliyaviy mexanizmlar orqali rivojlantirish masalalari, eksport faoliyatini qo'llab-quvvatlashning zamonaviy moliyaviy vositalari va ularning samaradorligini oshirish yo'llari tahlil qilingan

Kalit so'zlar: eksport salohiyati, moliyaviy mexanizmlar, eksportni moliyalashtirish, eksport kreditlari, eksport sug'urtasi, bojxona imtiyozlari.

Kirish. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi sharoitida mamlakatlarning tashqi savdo aloqalarini rivojlantirish, eksport salohiyatini oshirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va diversifikatsiyalash sharoitida eksport faoliyatini qo'llab-quvvatlashning samarali moliyaviy mexanizmlarini shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi [1].

Eksport salohiyatini rivojlantirishda moliyaviy mexanizmlarning roli, eksportni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlashning zamonaviy moliyaviy vositalari hamda ularning samaradorligini oshirish masalalari ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, V.V. Vandina [2] eksportni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlarini tadqiq etgan bo'lsa, A.V. Kruglov [3] eksportni sug'urtalash tizimini rivojlantirish masalalarini o'rgangan.

Asosiy qism. Mamlakatning eksport salohiyatini rivojlantirishda moliyaviy mexanizmlarning o'rni beqiyos bo'lib, ular bir necha muhim elementlarni o'z ichiga oladi. Bular eksportni kreditlash va moliyalashtirish, eksport operatsiyalarini sug'urtalash, soliqlar va bojxona to'lovlari orqali rag'batlantirish hamda davlat kafolatlari va subsidiyalarini o'z ichiga oladi [4].

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda eksportni qo'llab-quvvatlashning moliyaviy mexanizmlari tizimi ancha mukammal shakllangan.

Germaniyada Euler Hermes kompaniyasi eksport kreditlarini sug'urtalash sohasida yetakchi o'rinni egallaydi va davlat nomidan eksport kreditlarini kafolatlash vazifasini bajaradi [5]. Yaponiyada NEXI (Nippon Export and Investment Insurance) agentligi eksportni moliyalashtirish va sug'urtalash xizmatlarini ko'rsatib kelmoqda. Mazkur agentlik eksportchilarni turli xil tijorat va siyosiy risklardan himoya qilish vazifasini bajaradi [6].

O'zbekistonda eksport faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimi hozirgi kunda shakllanish va rivojlanish bosqichida. So'nggi yillarda mamlakatimizda eksportni rag'batlantirish bo'yicha bir qator muhim chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, Eksportni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi tashkil etildi, eksportchi korxonalariga soliq va bojxona sohasida turli imtiyozlar berilmoqda.

Biroq, eksportni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimida ayrim muammolar ham mavjud. Eksport kreditlash mexanizmlarining to'liq rivojlanmaganligi, eksport operatsiyalarini sug'urtalash tizimining mukammal emasligi, moliyaviy rag'batlantirish choralarining samaradorligi pastligi kabi masalalar hal etilishi lozim bo'lgan dolzarb vazifalar hisoblanadi.

Xalqaro moliya institutlari tajribasini o'rganish natijasida shuni ta'kidlash mumkinki, eksportni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning samarali tizimini yaratish uchun eksport-import banki faoliyatini yo'lga qo'yish, sug'urta mexanizmlarini takomillashtirish va soliq imtiyozlari tizimini yanada rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada rivojlangan mamlakatlar tajribasini chuqur o'rganish va milliy sharoitlarni hisobga olgan holda joriy etish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Eksport faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlashning yana bir muhim jihati - bu eksportchilarni axborot bilan ta'minlash va konsalting xizmatlarini ko'rsatish hisoblanadi. Xalqaro moliya institutlari tajribasi shuni ko'rsatadiki, eksportchilarni xalqaro bozorlar, moliyaviy instrumentlar va risklarni boshqarish bo'yicha professional maslahatlar bilan ta'minlash eksport salohiyatini oshirishning muhim omili hisoblanadi.

Xorijiy mamlakatlar tajribasini o'rganish shuni ko'rsatadiki, eksport faoliyatini moliyalashtirish manbalari diversifikatsiyasi ham muhim ahamiyatga ega. Jumladan, tijorat banklari kreditlari, xalqaro moliya institutlari mablag'lari, faktoring va forfeyting operatsiyalari, lizing mexanizmlari kabi turli moliyaviy instrumentlardan kompleks foydalanish lozim. Bu eksportchilarning moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi va ularning xalqaro bozorlarga chiqish salohiyatini oshiradi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi sharoitida eksport operatsiyalarini moliyalashtirishning zamonaviy elektron platformalarini yaratish ham dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bu eksportchilar uchun moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va xarajatlarni optimallashtirish imkonini beradi.

Xulosa. Mamlakat eksport salohiyatini moliyaviy mexanizmlar orqali rivojlantirish bugungi kunda davlatimiz oldida turgan eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O'tkazilgan tahlillar natijasida eksportni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini rivojlantirish uchun quyidagi ustuvor yo'nalishlarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Birinchi, eksportni kreditlash tizimini takomillashtirish, maxsus eksport-import banki faoliyatini yo'lga qo'yish orqali eksportchi korxonalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Ikkinchi, eksport operatsiyalarini sug'urtalash mexanizmlarini rivojlantirish, xalqaro standartlarga mos keluvchi sug'urta mahsulotlarini joriy etish lozim. Uchinchi, soliq va bojxona imtiyozlari tizimini yanada takomillashtirish, ularning samaradorligini oshirish choralari ko'rish maqsadga muvofiq.

Bu yo'nalishlarni amalga oshirish natijasida mamlakat eksport salohiyatini oshirish, eksport tarkibini diversifikatsiya qilish va jahon bozorida raqobatbardosh mahsulotlar ulushini ko'paytirish imkoniyati yaratiladi. Shu bilan birga, rivojlangan mamlakatlar tajribasini o'rganish va milliy sharoitlarni hisobga olgan holda joriy etish ham muhim ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Алимов А.М. Экспортный потенциал Узбекистана: состояние и перспективы развития. Ташкент, 2023.
2. Вандина В.В. Совершенствование механизмов финансирования экспорта // Финансы. 2023. №4. С. 45-52.
3. Круглов А.В. Развитие системы страхования экспорта // Страхование дело. 2023. №6. С. 28-35.
4. Johnson M. Export Finance Mechanisms in Developed Countries. London: Routledge, 2023.
5. Schmidt K. German Export Support System. Berlin: Springer, 2023.
6. Yamamoto T. Japanese Export Insurance System. Tokyo: JETRO, 2023.